

Književne novosti

Novele in črtice, spisal dr. Ivo Šorli. V Ljubljani 1907. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Cena vezani knjigi 3 K 60 h.

Dr. Ivo Šorli je v kratkem času poklonil svojemu narodu že tretjo knjigo. V tej zbirki novel in črtic bodo naleteli čitatelji „Ljubljanskega Zvona“ na nekatere stare znance in to jih bo brez dvojbe veselilo, kajti Šorli je eden izmed tistih pisateljev, ki ga ne čitamo samo enkrat in ki ga uživamo s tem večjo slastjo, čim večkrat ga čitamo. Nekaj zdravega, jeklenega je v Šorlijevih spisih. Srečen pač tisti, ki ume tako živeti, kakor na pr. njegov junak v črtici „Dobro jutro“, ki je zbirki na čelu. Tak človek ne dobiva sivih las! „Kdor je srečen, je srečen, — kdor je zdrav, je zdrav; a kdor je bolan in nesrečen, je pač bolan in nesrečen!“ Vsakemu ni dano, da bi se postavil na to stališče, in le zdrav in srečen človek more tako govoriti. Dr. Šorli je zdrav in nekaj zdravega je v njegovih spisih, zato dejo tako dobro! Konec v omenjeni črtici se bo seveda zdel marsikomu trpek, toda tako je pač življenje in nič drugačno! — „Stric Ivan“ je navidezno malenkostna stvar, a v istini nam predstavlja ta „slika“ pretresljivo tragedijo. Kako plastično nam je očrtal Šorli tu svojega junaka! Kar živega vidimo pred seboj, a tudi v njegovo dušo se nam ni težko poglobiti. — „Tolažnica“ se čita kakor kaka humoreska, a zapusti vendar globočji vtisk. Zdi se, da se skriva dosti grenkega obupa za vso tisto lahkomišelnostjo, s katero „tolažnica“ kratkočasi moške ob nedeljah popoldan. — „Ko mrejo mlada srca“ je zanimivo opisana epizoda iz življenja treh bitij, ki jih je bilo kot za šalo združilo naključje za nekaj časa. — „Brez tragike“ je naslov noveli, ki je v istini polna tragike. Odločilno je pač, kako se koga dojmi to, kar se več izpremeniti ne da. Eden se ustrelil, drug skuša pozabiti! Odločilen je v takih stvareh pač temperament. Temu ali onemu se bo videla ta povest morda banalna. Če hočemo biti pravični, moramo priznati, da je fina psihološka študija. — „Iz teme v temo“ je nekaka izjema med Šorlijevimi spisi. Šorli nam riše, kakor smo že rekli, najraje zdrave, krepke ljudi, ki znajo živeti, ki si znajo pomagati z neko trezno filozofijo preko raznih zaprek in nezgod življenja. Tudi v tej črtici misli sicer junak jasno in logično, a razlika je ta da dovede njega logika v smrt, druge v novo življenje. — V noveli „Povest o neki drugi“ je očrtan z lapidarnimi potezami mož nenavadne duševne moči. Tu imamo zopet nekakega „človeka in pol“, ki so prava Šorlijeva last! — „Izlet na visoko goro“ — lep doživljaj s tragičnim koncem, ki obudi v čitatelju skoro neprijetno disharmonijo. Ljubezen, iz katere klije sicer življenje, je tu neposredna pospešiteljica smrti. Seveda pa je tudi ta črtica pisana mojstrsko! — „Na ovinku“ — tu srečamo zopet pravega Šorlijevega junaka! „Nikdar ni mogel trpeti šibkotnežev in za vse, ki so padli v borbi z usodo, je imel že kot mladenič samo zaničljiv zasmeh“, tako pripoveduje pisatelj o njem. A samega sebe karakterizuje ta junak, kateremu niti imena ne vemo, tako-le: „Jaz hočem krvi, jaz hočem ognja, jaz hočem sladke nekorektnosti, fine, lepe grešnosti! Take, take oči, polne hudičev!“ To je prekipevajoče zdravje, to je neustrašljiva moč. V takem človeku tiči nekaj elementarnega! Toda naposled izpremeni življenje tudi ljudi te vrste v jagnjeta! Konec je resignacija... — Črtica „Zemljiškoknjižni izpisek“ se odlikuje po neki

ljubki preprostosti. Kakor v vseh spisih Šorlijevih je tudi tu karakterizacija izborna. — Novela „Literarna ljubezen“ kot zadnja piesa v zbirki je po naši sodbi med dobrim najboljšo. Izborna psihologija in klasičen dialog sta dvojce, po čemer se ta povest zlasti odlikuje. —

Šorlijevih spisov pač ni treba še posebe priporočati v nakupovanje. Znan je pisatelj zadosti, priljubljen tudi in niti najmanj ne dvomimo, da se bo naša inteligenca docela zavedala dolžnosti, ki jih ima do enega izmed najboljših naših literatov.

Dr. Zbašnik.

Dr. Jos. Vošnjak: Spomini. Drugi zvezek. Izdala Slovenska Matica. V Ljubljani 1906.

Spomini v tem zvezku obsegajo dobo od 1868. do 1873. leta. Samo pet let? Bogata je morala biti vsebina teh petero let, da je pisatelj o njih ohranil spominov za knjigo z nad poldrugosto strani... Ali pa so bila morda ta leta zanj tako važna, da si je o njih zapomnil vse podrobnosti? Oboje velja! Tista leta so bila pri nas izza leta 1848. najburnejša, ker so bila doba slovenske reformacije, seveda ne na verskem, ampak na narodnostnem polju, zlasti reformacije duhov. Vstala je tedaj pri nas v navdušenih srcih slovenskih narodnih tribunov opojna romantika taborov; ti tribuni so črpali gorečnost za visoke ideale iz samega sebe, a so čutili silen nagon, podžigati ž njo slovensko ljudstvo, ki je še ždelo, ne zavedajoč se svoje moči in svojih pravic, ob normalni skrbi za najnujnejše življenske potrebe in se je kaj malo brigalo za to, kar se vrši onostran gora ali kar se bo godilo čez eno leto, čez petdeset, sto let; krave so ga oskrbovale s teleti in mlekom, krompir se je vsako leto še precej obnesel, hiša je še trdna stavba; če bo kje česa zmanjkalo, eh, bo že Bog dal, da bo bolje...

S tabori in na taborih pa so stopili slovenski vodje med narod; tabori so bili nekaka občna ljudska šola, a obenem visoka šola za probujo duha in lastne samozvesti. Dr. Vošnjak pa je bil pri teh taborih ne le prepotreben režiser, ampak pesnik, igravec, sufler in še vse drugo povrh. Kako bi se torej ne spominjal rad teh časov in se ne zamišljal v ona leta! Najprej v leta priprav za tisti navdušeni idealizem, ki je hotel namah, v teku enega dneva dvigniti cele pokrajine; potem v leta delovanja samega, v nebroj priprav, pričakovanj in nad; naposled v leta poje-manja te vzkipele gorečnosti... „Lepo je bilo, tako lepo, kakor ne bo nikoli več“, vzdihajo možje, ki so tedaj vodili tok narodnega življenja! „Nikoli več ne bo tako!“ pravijo in užali se jim...

Nikar ne bodite žalostni, vrli nekdanji vodniki! Današnji svet vam je morda često krivičen, smatra vaše navdušeno delo za neplodno, ker je navidezno izpuhtelo. Pa samo navidezno! Vi ste vsejali plodno seme po naši domovini in odprta srca so ga sprejela v se; zlasti pa ste vi dvignili Slovence, le po zemlji se plazečemu, oko kvišku in ste mu pokazali, kako visoko more priti, ako hoče hoditi. Pripeljati do cilja ga niste mogli, a zato še vaše delo ni odveč! Še dandanašnji je Slovenec le na potu in dospel še ni! A vi ste mu, zbeganemu, vsaj pokazali, kam naj gre. Vaš program je slovenski program! V vaših časih je njega bilo treba najprej, naši časi naj pribavljajo sredstva; vi ste šli „med narod“, deviza našega časa je tudi: „med narod!“ A vi ste morali najprej pripravljati tla; zato ste prišli kakor proroki in ste z vzvišenega mesta oznanjali bodočnost; danes je došel čas, da gre učitelj „med narod“, med posameznike, da jih utrjuje v prepričanju in jim vceplja zavest, da je njih lastna korist, če se čutijo kot narod. Prej je bilo potrebno delo v velikem, na debelo, zdaj je čas za podrobno delo.